

EPILOG IN MEMORIAM MATIJA MURKO
(Drstelja pri Ptuj, 10. 2. 1861 – Praga, 11. 2. 1952)

Skoraj natanko dva meseca po svetovnem slavističnem kongresu v Krakovu, 10. in 11. novembra 1998 je Slovanski inštitut Akademije znanosti Češke republike v Pragi praznoval 70-letnico svojega obstoja.¹ Splet okoliščin in besed je nanese, da sem na tem praznovanju zastopala ljubljansko slavistiko. Z izr. prof. dr. Jožetom Lipnikom, predstojnikom Oddelka za slovanske jezike in književnosti na Pedagoški fakulteti v Mariboru, sva bila navzoča tudi na delovnem srečanju naslednje dva dni,² kjer je bilo treba na koncu podati vizijo nadaljnjega sodelovanja med posameznimi slavističnimi oddelki na srednjeevropskih univerzah. Slovenska stran na kaj takega ni bila pripravljena, zato je bilo treba zelo hitro odreagirati kontekstu ustrezno.

Med drugim je bil podan predlog za simpozij o Matiji Murku, v sodelovanju omenjene praznujoče praške ustanove in obeh slovenskih univerz, v Ljubljani in Mariboru. Najbolj primerno se je zdelo leto 2002, ko poteka 50 let od Murkove smrti.³ O tem so bile seznanjene red. prof. dr. Alenka Šivic - Dular, sedanja predsednica svetovnega slavističnega komiteja, ki pripravlja naslednji mednarodni slavistični kongres v Ljubljani, na njen predlog predstojnica Inštituta za slovenski jezik pri ZRC SAZU red. prof. dr. Varja Cvetko - Orešnik in doc. dr. Mojca Ravnik, predstojnica Inštituta za slovensko narodopisje, prav tako pri ZRC SAZU v Ljubljani.

Take vrste simpozij je bilo pripravljeno organizirati Slavistično društvo Maribor, z izr. prof. dr. Markom Jesenškom na čelu, in to iz dveh razlogov. Matija Murko je bil rojen na območju delovanja omenjenega društva (Drstelja pri Ptuj) in prav zato si je rektor Univerze v Mariboru red. prof. dr. Ludvik Toplak že nekaj časa prizadeval ogreti mariborske slaviste, da bi pripravili simpozij o njegovem velikem slovenskogoriškem rojaku, ko bo postavljen njegov kip v alejo velikanov pred stavbo mariborske univerze. 17. decembra 1998 je bilo ob 70-letnici spredaj omenjenega Slovanskega inštituta v Pragi ter ob 650-letnici Karlove univerze v Pragi na sedežu Univerze v Mariboru slavnostna akademija,⁴ za katero je izr. prof. dr. Jože Lipnik pripravil referat z naslovom Matija Murko – slovenski Evropejec,⁵ gospa Jana Hibášek, tedanja češka veleposlanica v Sloveniji, pa je odkrila spomenik/kip Matije Murka. Sprva je kazalo, da bi se simpozij o Matiji Murku z vidika Inštituta za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU v Ljubljani lahko navezal na praznovanje 50-letnice njegovega obstoja.⁶ Toda to stališče se je ohladilo ob dejstvu, da je bil predlog za

¹ Slovanský ústav Akademie věd, 70 let činnosti, (Publikace k 70. výročí činnosti Slovanského ústavu v Praze za redakce Vladimíra Vavříčka připravili Jiří Bečka (úvodní stat') Alena Vachoušková a Jiří Bečka (výbrová bibliografie SÚ) Praha 1998.

² Podrobneje o tem Marija Stanonik, Poročilo o obisku pri Slovanskem inštitutu Akademije znanosti (Češke republike v Pragi, v: Traditiones (Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje) 27, Ljubljana, 1998, 267–269.

³ Marija Stanonik, Proposals, v: Current State and further Perspectives of Slavonic Studies in Central Europe (Proceedings of the International Workshop), Prague, 11th–12th XI 1998, 80.

⁴ Vabilo Univerze v Mariboru na slavnostno akademijo hrani avtorica tega članka.

⁵ Računalniški iztis besedila v arhivu avtorice tega članka. Ne vem, ali je bilo kje objavljeno.

⁶ V arhivu imam originalni dopis, naslovljen na prof. dr. Vladimirja Vavříčka, direktorja Slovanskega inštituta v Pragi, z datumom Ljubljana 1. 10. 1999: »Ob obisku vašega – Slovanskega inštituta v Pragi pred enim letom /.../ je bila sprejeta pobuda, da bi pripravili skupaj mednarodno posvetovanje o življenju in delu Matije Murka. Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana, ki bi se eventualno odločil za organizacijo omenjenega Simpozija, želi ugotoviti, na kakšen delež sme računati za sodelovanje z Vaše strani: 1. konceptualno, 2. kadrovske, 3. finančno.

omenjeni simpozij zamišljen interdisciplinarno. Od vsega začetka sem izhajala iz prepričanja, da slovenska etnologija Matiji Murku že daje ceno, ki mu gre, kar je nedavno tega dokazala tudi s simpozijem,⁷ pač pa sem čutila velik primanjkljaj o védenju o njem s strani (slovenske) literarne vede in jezikoslovja. Zato sem si zamišljeni »Murkov simpozij« že od vsega začetka predstavljala s sodelovanjem več ustanov, ki predstavljajo različne stroke, da bi lahko mnogostransko dejavnost te osebnosti osvetlili z več prameni hkrati in tako dobili o njej bolj celostno podobo. Na Oddelku za slovanske jezike in književnosti se je zanj po svoji liniji trudila sama predsednica prihodnjega svetovnega slavističnega kongresa v Ljubljani prof. dr. Alenka Šivic - Dular, vendar se simpozija o Matiji Murku v Ljubljani ni posrečilo izpeljati. Prav tako je padel v vodo načrt o simpoziju, ki bi ga organiziralo Slavistično društvo Maribor z mednarodno udeležbo in interdisciplinarnim konceptom (Jezikoslovje, Literarna zgodovina in kulturna zgodovina, Slovstvena folkloristika, Etnologija, Slavistika) z okrog 30 predvidenimi referenti, od katerih jih je bilo veliko že nagovorjenih.

V Mariboru se je nekajkrat sestal ožji pripravljalni odbor (izr. prof. dr. Jože Lipnik, takrat še doc. dr. Marko Jesenšek, doc. dr. Irena Stramljič - Breznik, ki je na podlagi Murkovih objav pripravila okvirni program tematskih sklopov za jezikoslovje, doc. dr. Marija Stanonik). Toda končno je svojo namero odložil za nedoločen čas – zaradi finančnih zagat in stališča nekaterih članov Inštituta za slovensko narodopisje, da na simpoziju s predvidenim datumom ne more sodelovati.

V takih razmerah sem se odpovedala nadaljnjemu aktivnemu prizadevanju za Murkov simpozij z interdisciplinarno zasnovo. Ugotovila sem, da dane okoliščine zanj niso zrele. Kljub temu ali pa ravno zato je ob alternativnem nosilcu (dr. Jurij Fikfak) propadla še prijava na javni razpis za sofinanciranje znanstvenoraziskovalnih projektov v okviru slovensko-češkega znanstvenega sodelovanja v letih 2001 in 2002, ki ga je konec oktobra leta 2000 razpisalo Ministrstvo za znanost in tehnologijo v Ljubljani.

Kljub temu je Matija Murko v času obletnic svojega rojstva (leta 2001) in smrti (leta 2002) doživel nekaj parcialnih pozornosti.

Na slovenskem slavističnem kongresu v Novi Gorici, 4.–6. oktober 2001, mu je bila posvečena samostojna sekcija. V njej so s svojimi referati sodelovali naslednji avtorji, ki so tu razvrščeni po notranji logiki snovne problematike in Murkovega javnega delovanja: Bruno Hartman: *Matija Murko (1861–1952)*, Marija Stanonik: *Matija Murko na razpotju slovanske filologije*, Darko Dolinar: *Matija Murko in slovenska literarna veda*, Andreja Žele: *Murkova leksikologija kot sinteza jezikoslovja in etnologije*, Ingrid Slavec Gradišnik: *Murkov zaris etnologije v filološkem narodopisju*, Alenka Šivic - Dular: *Matija Murko in slovanska vzajemnost*, Jože Lipnik: *Matija Murko na evropskih univerzah*, Blanka Bošnja: *Matija Murko in ljudsko pesništvo*, Naško Križnar: *Murkov zgled etnografske fotografije*, Vladimir Osolnik: *Nekaj besed o znanstvenem delu Matije Murka*, Mirko Križman: *Matija Murko v Spominih in publicistiki Nemške demokratične republike*.

Od tega je namreč odvisno, kakšno obliko in obseg bi imel predvideni Simpozij in ali bi ga Inštitut sploh organiziral. Povezan bi namreč bil s 50-letnico ISN. Seveda bi bilo smiselno potem ali že prej izdati zbornik referatov, kar bi seveda spet zahtevalo dodatne stroške. Vljudno Vas prosimo, da nam čim prej sporočite Vaše stališče, ali ste še zainteresirani za soorganiziranje Simpozija tudi konceptualno in s finančno udeležbo, da se začnemo o tem dogovarjati bolj konkretno, drugače se zna zgoditi, da bo omenjena pobuda odložena za nedoločen čas.« Konkretnih vzrokov, zakaj dopis s podpisom predstojnice ni bil odposlan, kar potrjuje tudi dopisu dodana, še zmeraj neuporabljena kuverta naslovniku, se ne spominjam več.

⁷ Prim. Razvoj slovenske etnologije od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj (Zbornik prispevkov s kongresa, Ljubljana, 24.–27. oktober), ur. Rajko Muršič in Mojca Ramšak, Slovensko etnološko društvo, Ljubljana, 1995.

Iz navedenih naslovov se lepo vidi interdisciplinarna zasnova tega mini simpozija o Murku znotraj slovenskega slavističnega kongresa. Med njegovimi udeleženci res ni doživel kdove kake pozornosti, delno tudi zaradi težavne deljene lokacije prizorišč dogajanja, toda prepričana sem, da bodo objavljeni izsledki pripomogli k realnejši oceni Matije Murka v slovenski strokovni zavesti. Posebno se veselim branja referatov Darka Dolinarja in Alenke Šivic - Dular.

1. februarja 2002 sta Občina Destnik in Osnovna šola Destnik–Trnovska vas–Vitomarci priredili proslavo ob slovenskem kulturnem prazniku, s katero sta počastili tudi spomin na rojaka Matija Murka. Prireditve je bila v telovadnici Osnovne šole na Destniku pri Ptuj. Pozdravni govor je imel Franc Pukšič, župan Občine Destnik in državni poslanec. Gotovo mu je bilo v veliko zadoščenje, kakor tudi vsem navzočim, da je prireditve obiskal tudi predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti akad. red. prof. dr. France Bernik, ki je tudi z izbranimi besedami nagovoril navzoče. Slavnostna govornica je bila red. prof. dr. Zinka Zorko, prorektorica Univerze v Mariboru. Življenje in delo njihovega rojaka so v povzetkih novogoriških referatov podrobneje osvetlili:⁸ dr. Bruno Hartman, dr. Jože Lipnik, dr. Marija Stanonik in mag. Blanka Bošnjak, ki je med strokovno publiko požela največ odobravanja.

Resno strokovno podajanje so s svojim kulturnoumetniškim programom popestrili z odličnimi nastopi s petjem, recitacijami, izraznim plesom, skeči, ritmično telovadbo učenci z osnovnih šol Destnik, Cirkovce, Gorišnica, Markovci, Podlehnik, Olge Meglič, Ptuj, in Dijaškega doma Ptuj. Celotna prireditve je trajala 2 uri in pol, vendar udeleženci nismo imeli občutka, da je trajala dolgo, tako imenitno so se izmenjavale resne in sproščujoče teme. Velika telovadnica je bila polna publike, saj so poleg odraslih prireditvi prisostvovali tudi sošolci nastopajočih z vseh omenjenih šol. Mentorji so z otroki porabili veliko časa za tako naštudirane točke in kdor si je to prireditve, ki je morala streči tako razigranim letom kot resni publiki, zamislil, zasluži vse spoštovanje in pohvalo. Udeleženci so dobili na zgibanki povzetke predstavljenih referatov, da jim bo v pomoč pri oživljanju spomina na imenitno prireditve v čast njihovega velikemu rojaku, ki počiva na praškem pokopališču.

Njegov grob, v katerem počiva skupaj z ženo, je preraščen s temnozelenim bršljanom, toda prijazna roka je nedavno na kamnit okvir položila šopek, povezan z belim trakom. Pri zglavju pa sta bili dogoreli dve sveči. Na sveti prostor nas je popeljal kulturni ataše pri slovenskem veleposlaništvu v Pragi Matjaž Puc, ki se mu je po velikem prizadevanju posrečilo najti Murkov grob in tako Slovencem odkril novo domačnostno točko v tej slovanski prestolnici. K njej smo se slovenski udeleženci odpravili po končanju mednarodnega simpozija v Pragi z naslovom *Matija Murko (Osobnost a dílo)*, ki ga je organiziral Slovanský ústav Akademie věd České republiky s sodelovanjem Inštituta slovanských in vzhodnoevropských studií (Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK) Filozofske fakultete Karlove univerze, Literárněvedne skupine pri AV ČR (Literárněvednou společností při AV ČR) in slovenskega veleposlaništva na Češkem ob 10. obletnici obnovitve Slovanskega inštituta v Pragi in ob 50-letnici smrti njegovega drugega predsednika Matije Murka. Simpozij je bil v vili Lanna sredi Prage, vendar odmaknjeni od hrupa in zavarovani s sedežem praške policije v bližini, na drugi strani z ruskim in kitajskim veleposlaništvom. Slovenski udeleženci Darko Dolinar, Naško Križnar, Marija Stanonik, Andreja Žele,⁹ ki smo – glede na

⁸ Ta del prireditve je oskrbela predsednica Slavističnega društva Maribor izr. prof. dr. Irena Stramljič - Breznik.

⁹ Ni se mi posrečilo pregovoriti organizatorje, da bi povabili tudi predstavnika z mariborske slavistike.

Prim. zadevni odlomek iz pisma, dr. Vladimir Vavříneku: Ljubljana, 23. 1. 2002: ... Matija Murko je bil doma s Štajerske. Morda bi bilo s tega vidika prav, da bi na omenjeni konferenci v Pragi sodeloval tudi zastopnik s Pedagoške fakultete v Mariboru. To res ni strokovni kriterij, toda kljub temu Vam za vsak primer pošiljam naslov: Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Pedagoška fakulteta, 2000 Maribor, Koroška 160.

nov kontekst, tj. novo publiko – v Pragi nastopili vsaj deloma z novimi poudarki in osvetlitvami Murkovega dela, smo tu dobili priložnost odkriti Matijo Murka še v dodatnih razsežnostih njegovega dela, kakor pričajo naslovi naslednjih referatov: Jana Špirudová: *Matija Murko – drugi predsednik Slovanskega inštituta (193–1941)*, Milada Nedvdová: *Matija Murko – prvi profesor južnoslovanskih jezikov in literatur na Filozofski fakulteti Karlove univerze v Pragi*, Miloš Zelenka: *Matija Murko, ustanovitelj češke literarne komparativistike*. Upam, da bomo vsaj brali referat Iva Pospíšila *Žanrski in narativni vidiki Murkovih Spominov*. Vse navzoče občinstvo je pridobil zase in Murka s svojim nastopom Slavomír Wollman z osebnimi spomini na Matijo Murka. Prvič se je srečal z njim sin slavnega slavista franka Wollmana kot šestleten fantič na Bledu, potem pa še nekajkrat, že kot njegov sodelavec na Slovanskem inštitutu.

Gospod predsednik Slovanskega inštituta prof. dr. Vladimír Vavřínek mi je nekajkrat navrgel, da se s tem srečanjem uresničuje slovenski predlog izpred štirih let, prav tako v Vili Lanna. Kako se ne bi tega veselila. Vendar sem odločno pritrdila sosedu dr. Milošu Zelenku pri kosilu, ko je obžaloval, da na njem ne sodeluje več strokovnjakov iz posameznih disciplin (literarna veda, jezikoslovje, komparativistika, etnologija, slovstvena folkloristika), s katerimi se je Matija Murko ukvarjal. Referati praškega simpozija bodo objavljeni v mednarodni slavistični reviji *Slavia*, pri katere ustanovitvi leta 1921 je Matija Murko tudi sodeloval.

Marija Stanonik
Filozofska fakulteta v Ljubljani